กลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ในจังหวัดนครสวรรค์*

Temple Management Strategy for Community Strengthening in Nakhon Sawan Province

[1]พระครูนิปุณพัฒนวงศ์, ศรัณย์ วงศ์คำจันทร์ และ สมภพ เจิมขุนทด
[1]Phrakhu Nipunphatthanawong, Saran Wongkhamchantra, and Sompop Chermkhuntod
[1]มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
[1]Kamphaengphet Rajabhat University, Thailand.
[1]Corresponding Author's Email: phisarn_sarn@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดนครสวรรค์ 2) เพื่อพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ในจังหวัดนครสวรรค์ และ 3) เพื่อประเมินกลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดนครสวรรค์ เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยการแจกแบบสำรวจแก่เจ้าอาวาสวัด ไวยาวัจกรวัด กรรมการวัด ผู้นำชุมชนทั้งหมดจำนวน 348 รูป/คนวิเคราะห์ข้อมูลค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์จำนวน 10 รูป/คน การสนทนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิ รวม 15 รูป/คน และประเมินและตรวจสอบกลยุทธ์ นำเสนอผลวิจัยเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัญหาการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ขาดการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ขาดการวาง ขาดความชำนาญเฉพาะด้าน ขาดวิสัยทัศน์ ขาดกระบวนการกำกับติดตามต่อพันธกิจของคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ส่วนปัจจัยที่เกี่ยวข้องในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยในระดับ นอกจากนี้ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการนำ และด้านการควบคุม ยังไม่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ส่วนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งในจัดหวัดนครสวรรค์ พบว่า เจ้าอาวาสมีทักษะ ประสบการณ์ และวุฒิการศึกษา ที่น่าเชื่อถือ ศรัทธา มีการสร้างวิสัยทัศน์ ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรบุคลากรภายในวัดให้ได้รับการศึกษาที่ดี แต่ยังขาดวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัย ขาดการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ 2. การพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ในจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า มีกลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการวัด ได้แก่ 1) การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการแผนพัฒนาวัด 2) ความร่วมมือภาคีเครือข่ายให้เกิดผลสัมฤทธิ์ผล 3) การพัฒนาระบบธรรมาภิบาล และ4) การพัฒนากระบวนการควบคุม กำกับ ติดตามและประเมินผลการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพและให้ได้มาตรฐาน และ 3. การประเมินกลยุทธ์การพัฒนาการบริหาร

*Received May 9, 2021; Revised July 20, 2021; Accepted September 9, 2021

จัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ ตัวชี้วัด และมาตรการ มีความสอดคล้อง มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

คำสำคัญ: กลยุทธ์การพัฒนา; การบริหารจัดการวัด; ชุมชนเข้มแข็ง; จังหวัดนครสวรรค์

Abstract

This research aims to 1) study problems and factors related to temple management in building a strong community in Nakhon Sawan Province 2) develop a temple management strategy for building strong communities and 3) assess temple management strategies for building strong communities in Nakhon Sawan Province. This is a mixed method research. For the quantitative method, the questionnaires were distributed to the abbots, the abbot's employees, temple committee, and community leaders, a total of 348 people. The data was analyzed by using frequency, percentage, mean, standard deviation. For the qualitative method, it included the interview of 10 people, focused group of qualified experts including 15 people both monks and lay people, then assessed and verify the strategy and presented the results with descriptive analysis.

The results of the research were as follows: 1. Problems of temple management in building a strong community in Nakhon Sawan Province, it was found that they lacked the information survey, plan, specific speciality, vision, and monitoring of the 6 aspects of mission of the monks. For other related factors in overall level is high. In addition, the planning, the organization management, leadership and control have not adjusted to be in line with the Buddhism Reform Strategic Plan. As for the factors related to the development of temple management in building a strong community in Nakhon Sawan, it was found that the abbot had skills, experience, remarkable educational background and vision that has been created to encourage monks and novices and personnel within the temple to get a good education. But still lack of modern materials and equipment, including the budget support from the government. 2. the development of the strategy for temple management in building a strong community in Nakhon Sawan Province, it is found that there were 1) enhancing the management efficiency of the temple development plan 2). collaborating within the networks for effective performance 3) developing a good governance system and 4) developing a process for controlling, supervising, monitoring and evaluating the measures of management to be effective and to meet the standards. 3. the assess of the development strategy of temple management in building a strong community in Nakhon Sawan Province, it is found that the vision, mission, goals, issues, strategies, indicators, measures were consistent, suitable, possible and useful.

Keywords: Development Strategy; Temple Management; Community Strengthening; Nakhon Sawan Province

บทนำ

ปัจจุบัน กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ทั้งทางความเจริญด้านเทคโนโลยี กระแสสังคมโลกาภิวัตน์ ภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ ด้านการเมืองการปกครองที่มีลักษณะประชาธิปไตย ด้านกฎหมายรัฐธรรมนูญ และด้านการปฏิรูประบบบริการสุขภาพ ส่งผลทำให้สภาพภายในประเทศเปลี่ยนแปลงไป กระแสของการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลกระทบและเป็นแรงผลักดันให้สภาพการจัดการประเทศเปลี่ยนแปลงไป ทั้งในด้านการพัฒนาบุคลากรรูปแบบการจัดการ การบริหารจัดการ และการปรับกลยุทธ์ การบริหารจัดการโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงที่จะมีผลกระทบต่อการบริหารจัดการ เพื่อเตรียมทรัพยากรอันมีค่าของประเทศออกสู่ยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลง เป็นการยกระดับองค์กรบุคลากรให้มีคุณภาพ ให้มากขึ้นส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต การพัฒนาประเทศในช่วงที่ผ่านมาได้ยกระดับทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมให้คนหลายกลุ่มมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (Gilbert, 1999) ซึ่งเป็นเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 หมวดที่ 16 การปฏิรูปประเทศ ซึ่งบัญญัติให้มีเป้าหมายของการปฏิรูปประเทศในการสร้างความสงบ เรียบร้อย ปรองดองพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และดุลยภาพระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุและจิตใจ เพื่อให้สังคมและประชาชนมีความสุขบนบนฐานที่ส่งมอบก่อเกิดให้ชุมชนที่เข้มแข็ง คือ 1) มีตัวชี้วัดกลไกความเข้มแข็งของชุมชน 2) มีตัวชี้วัดสะท้อนความเข้มแข็งของปัจจัยที่เอื้อหรือก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน 3) มีกระบวนการที่นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน 4) มีความสามัคคีเอื้ออาทรอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และ5) ธำรงไว้ซึ่งคุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน (Chatreewisit et al., 2010)

วัดในทางพระพุทธศาสนาจัดตั้งขึ้นมาในลักษณะขององค์กรที่อยู่ใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุดแต่ด้วยสภาพการบริหารจัดการของวัดส่วนใหญ่ในประเทศไทยยังขาดกลยุทธ์แผนการพัฒนาองค์กรที่ชัดเจน จึงไม่สามารถที่จะนำแผนหรือนโยบายไปสู่ปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งด้านสาธารณูปการ ด้านการศาสนศึกษา ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านการปกครองและด้านการเผยแผ่ และด้านสาธารณสงเคราะห์ สามารถสรุปได้ คือ ปัญหาด้านงบประมาณ ปัญหาด้านการก่อสร้าง ปัญหาด้านการอนุรักษ์ศิลปกรรม ปัญหาด้านขาดทักษะความรู้และประสบการณ์ในการทำงาน ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ปัญหาด้านการขาดความเชื่อถือและการยอมรับของสังคมชาวบ้าน ปัญหาด้านขวัญกำลังใจในการทำงาน และปัญหาด้านการกำหนดแผนและนโยบายแผนและโครงการพัฒนาวัดและการปฏิบัติงานประจำปี (Boonchaiming, 2017) เพราะฉะนั้น วัดในปัจจุบันส่วนมากจึงอยู่ในลักษณะค่อนข้างอ่อนแอและขาดประสิทธิภาพในเชิงการบริหารจัดการองค์กรอย่างมาก อีกทั้งการนำแนวคิดการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งในยุคอดีตที่เรียกว่า “บวร” มาปรับใช้ในเชิงกลยุทธ์การพัฒนาบทบาทของวัดได้ในปัจจุบันในยากเพราะได้เปลี่ยนบริบทไปจากเดิมอย่างมาก แต่ถึงอย่างไรก็ตามวัดก็ยังเป็นจุดศูนย์กลางในหลายวัดโดยเฉพาะในพื้นที่ต่างจังหวัดที่มีรูปแบบวิถีชีวิตผูกพันกับวัด

การพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรมีการกล่าวถึงไว้จำนวนมากที่ได้รับความสนใจจากผู้บริหารองค์กรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรสาธารณกุศล องค์การรัฐวิสาหกิจ หรือแม้กระทั่งองค์กรของวัดในทางพระพุทธศาสนาก็ตามสามารถนำองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการองค์กรใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการนำ และด้านการควบคุม (Bartol and Martin, 1998) โดยเฉพาะวัดเป็นองค์กรหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการส่งเสริมศีลธรรม คุณธรรม ควบคู่กันให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชน โดยเฉพาะบทบาทของวัดกับชุมชนโดยภาพรวมยังถือว่ามีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันจึงมีระบบการพึ่งพาอาศัยกันในรูปแบบเครือญาติ รวมทั้งยังมีปัจจัยอื่นที่เข้ามาสนับสนุนให้ชุมชนเกิดความสามัคคีต่อกัน เช่น ระบบความเชื่อลักษณะนิสัยชุมชน บทบาทของพระสงฆ์และวัด นโยบายพัฒนาชุมชนของวัดและโรงเรียน เป็นต้น เพราะฉะนั้น องค์กรของวัดเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไรที่ดำเนินงานโดยไม่หวังผลกำไรมีความผูกพันกับ เพราะ

วัดเป็นสถาบันที่มีบทบาทในการพัฒนาสังคม เป็นสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนา วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษา แหล่งเรียนรู้วิชาการ เป็นสถานที่อบรมประชาชนทั่วไปให้เป็นคนโดยสมบูรณ์ เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกในสังคมไทยจึงเกิดขึ้นที่วัด (Phra Sripariyatmolee, 2004) และเป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นที่ยอมรับของชุมชน จึงต้องนำวิกฤตินี้มาเป็นโอกาสเพื่อพัฒนาชุมชนสังคม ให้เป็นที่พึ่งทางใจให้กับประชาชน

การกำกับดูแล และส่งเสริมกิจการต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สังกัดสำนักงานนายกรัฐมนตรี มีบทบาทหน้าที่ในการเสริมสร้างให้สถาบันและกิจการทางพระพุทธศาสนามีความมั่นคงยั่งยืนสนับสนุนส่งเสริมและจัดการการศึกษาสงฆ์และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาให้มีความรู้คู่คุณธรรม พัฒนาศาสนทายาทที่เปี่ยมปัญญาพุทธธรรมเผยแผ่ทำนุบำรุงพุทธศาสนาให้เจริญงอกงามและร่วมสร้างสังคมพุทธธรรมที่มีความเข้มแข็ง ทั้งด้านสาธารณูปการ ด้านการศาสนศึกษา ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านการปกครองและด้านการเผยแผ่ และด้านสาธารณสงเคราะห์เพื่อให้บทบาทของวัดกลับมามีความเข้มแข็งและสามารถเป็นศูนย์กลางและศูนย์รวมจิตใจของชุมชนได้เหมือนในอดีตที่ผ่านมา ทำให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จึงดำเนินโครงการวัดพัฒนาต้นแบบเพื่อกำหนดให้มีกลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการวัดเพื่อการสร้างชุมชนเข้มแข็งโดยให้ครอบคลุมทั่วประเทศเนื่องจากมีการตั้งเป้าไว้ว่าภายใน 5 ปีจะต้องมีวัดต้นแบบทั่วประเทศจำนวน 35,000 วัด จังหวัดนครสวรรค์ เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ระหว่างตอนบนของภาคกลางกับตอนล่างของภาคเหนือ มีพื้นที่ประมาณ 9,597 ตารางกิโลเมตร เป็นจังหวัดที่มีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์อีกจังหวัดหนึ่งของประเทศไทย มีจำนวนวัดมากในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 มากถึง 811วัด แบ่งออกเป็นสังกัดมหานิกาย จำนวน 793 วัด สังกัดธรรมยุต จำนวน 18 วัด นอกจากนี้ ยังแบ่งวัดพระอารามหลวง จำนวน 4 วัด วัดราษฎร์ จำนวน 807 วัด (Nakhon Sawan Provincial Office of Buddhism, 2019)

เพราะฉะนั้น องค์กรวัดในจังหวัดสวรรค์เป็นที่น่าสนใจของประชาชนทั่วไปที่ต้องการให้วัดเป็นศูนย์การพัฒนาในทุกมิติ ด้วยเหตุผลนี้คณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์จึงจำเป็นต้องหาลยุทธ์ในการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็งที่หลากหลายให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน มีระบบการประเมินที่ดีและมุ่งพัฒนาวัดในจังหวัดนครสวรรค์ที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติและการวางแผนดำเนินการวัดและประเมินผลเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพที่จะนำไปสู่การพัฒนาการบริหารจัดการวัดเพื่อการสร้างชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดนครสวรรค์สืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ในจังหวัดนครสวรรค์
3. เพื่อประเมินกลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดนครสวรรค์ เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Method) ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยการสำแจกแบบสำรวจแก่เจ้าอาวาสวัด ไวยาวัจกรวัด กรรมการวัด ผู้นำชุมชน รวม 4 กลุ่ม ทั้งหมดจำนวน 348 รูป/คนวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการด้วยการสัมภาษณ์

เชิงลึกอย่างเป็นทางการและไมเป็นทางการกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เพื่อประเมินกลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการวัด โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อเอกสารแนวคิดและทฤษฎี ซึ่งค้นคว้าจากเอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) และเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก หนังสือ งานวิจัย ตำราวิชาการ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง

ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจข้อมูลบริบทเชิงพื้นที่ ศึกษาสภาพบริบทของวัดในพื้นที่การพัฒนาการบริหารจัดการวัดในจังหวัดนครสวรรค์และข้อมูลจากเว็บไซต์ หนังสือพิมพ์ งานวิจัย ตำราวิชาการ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวัดทั้งหมด

ขั้นตอนที่ 3 การจัดทำเครื่องมือแบบสอบถาม นำหลักการ แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาการบริหารจัดการวัดในจังหวัดนครสวรรค์ ทั้งด้านสาธารณูปการ ด้านการศาสนศึกษา ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านการปกครองและด้านการเผยแผ่ และด้านสาธารณสงเคราะห์ โดยปรับให้สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทสภาพปัญหาการบริหารจัดการของวัดในจังหวัดนครสวรรค์จัดทำเป็นเครื่องมือร่างแบบสำรวจ ทั้งนี้การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เพื่อหาค่าความเที่ยงตรงของคำถามที่ใช้โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน เพื่อนำมาคำนวณหาค่า IOC (Index of item objective congruence)นำมาปรับปรุงแก้ไขและนำไปแจกแก่ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าอาวาสวัด ไวยาวัจกรวัด กรรมการวัด และผู้นำชุมชนซึ่งแบ่งออกเป็น 8 อำเภอ จำนวน 348 ตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 4 การสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ผู้ศึกษาวิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จำนวนทั้งสิ้น 10 รูป/คน อย่างเป็นทางการกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงเจ้าอาวาสวัด ไวยาวัจกรวัด กรรมการวัด และผู้นำชุมชน โดยกำหนดประชากรเกี่ยวกับข้องกับวัดที่ประสพความสำเร็จในการดำเนินงาน จำนวน 2 แห่ง คือ วัดตากฟ้า พระอารามหลวง และวัดวรนาถบรรพต พระอารามหลวง ที่ได้รับรางวัล วัดพัฒนาดีเด่นในการบริหารจัดการโดยชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดนครสวรรค์ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการนำ และด้านการควบคุม

ขั้นตอนที่ 5 การสังเคราะหข้อมูล ผูวิจัยทำการจัดหมวดหมู แบ่งประเภท เปรียบเทียบ วิเคราะห์สังเคราะห อธิบาย ตีความ นำข้อมูลที่ไดแล้วมากำหนดเป็นกรอบออกแบบเพื่อยกร่างกลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดนครสวรรค์ ว่ามีวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ ตัวชี้วัด มาตรการ โดยบูรณาการณหลักการแนวคิดทางด้านการบริหารจัดการวัด

ขั้นตอนที่ 6 การจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เชิญผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้อง. จำนวน15 รูป/คน ร่วมอภิปรายหรือวิพากษ์ยกร่างกลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดนครสวรรค์ ว่ามีวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ ตัวชี้วัด มาตรการ ผ่านรูปแบบของพันธ์กิจสงฆ์ 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์

ขั้นตอนที่ 7 ผู้วิจัยไดนำมาปรับปรุงและการตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดนครสวรรค์โดยใช้แบบสอบถาม ส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิช่วยประเมินผลและตรวจสอบกลยุทธ์ ได้แก่ นักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญ ด้านการบริหารจัดการวัด พระสังฆาธิการ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนากลยุทธ์ ผู้เชี่ยวชาญนักวิชาการด้านชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความรู้และประสบการณ์ จำนวน 10 รูป/คน ทั้ง 4 ด้านความสอดคล้อง ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเป็นประโยชน์และข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อการวิจัยในครั้งต่อๆ ไป

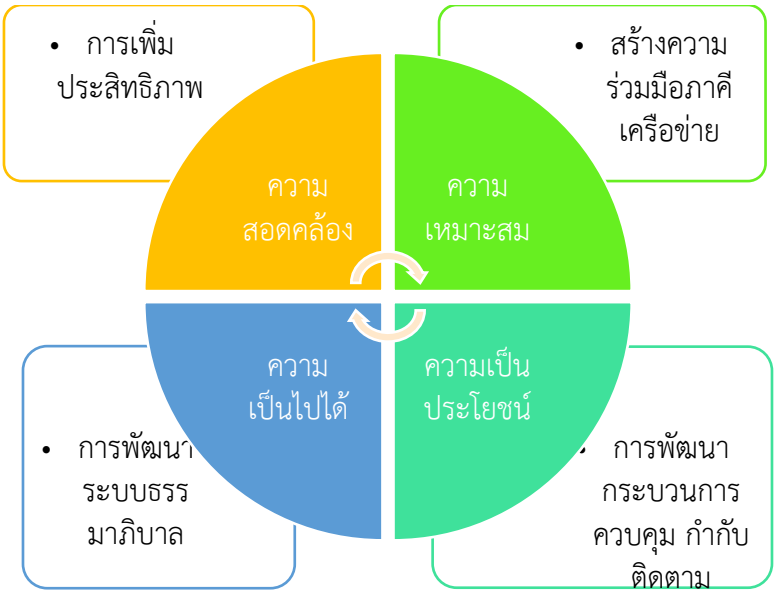
ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อสภาพปัญหาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาเกี่ยวกับบริบทการบริหารจัดการวัดในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.80) โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการแผนการทำงาน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งด้านสาธารณูปการ ด้านการศาสนศึกษา ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านการปกครองและด้านการเผยแผ่ และน้อยที่สุด คือ ด้านสาธารณะสงเคราะห์ นอกจากนี้ยังพบว่า ขาดการสำรวจข้อมูลพื้นฐานที่แท้จริงจำนวนวัด ทั้งวัดที่จัดตั้งใหม่ ที่พักสงฆ์ หรือสำนักสงฆ์ มีอุปสรรคต่อการวางแผนและการบริหารจัดการวัด ส่วนเจ้าอาวาส ผู้นำชุมชน ขาดการวางแผนการปฏิบัติงานตามแผนยุทธศาสตร์ การกำหนดภาระหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากรแต่ละตำแหน่งในการบริหารจัดการวัดยังไม่สอดคล้องกับความชำนาญเฉพาะด้าน ระดับเจ้าอาวาส พระสังฆาธิการ ยังขาดวิสัยทัศน์ทางด้านสังคมที่เปลี่ยนผ่าน ขาดการตระหนักถึงความสำคัญกับการจัดการวัด และดำเนินการอย่างจริงจัง และขาดกระบวนการกำกับติดตามที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการวัดอย่างมีประสิทธิภาพ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง พบว่า ปัจจัยการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็งซึ่งวัดส่วนใหญ่มีการวางแผนการบริหารจัดการที่ดี วัดราษฎร วัดหลวง มีโครงสร้างการบริหารจัดการที่ขึ้นตรง สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มหาเถรสมาคม รัฐมนตรีประสำนักนายกรัฐมนตรี วัดส่วนใหญ่มีการกระตุ้นจูงใจให้บุคลากร ดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายการบริหารจัดการวัดตามแผนพัฒนา ปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้วยหลักธรรมาภิบาล และมีแนวทางการควบคุมเพื่อการบริหารจัดการวัด การควบคุมติดตามการเก็บข้อมูลหลักฐานวัด ชุมชนจากแหล่งต่าง ภายในวัดเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ ในชุมชน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า **มีวิสัยทัศน์**ว่า “วัดในจังหวัดนครสวรรค์ เป็นวัดที่มีคุณภาพ มีการบริหารจัดการที่ดี เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน พุทธศาสน์มั่นคง นำสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน” **มีพันธกิจ** ได้แก่ 1. พัฒนาและวางแผนให้ครอบคลุมภารกิจสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง 2) ด้านศาสนศึกษา 3) ด้านเผยแผ่ 4) ด้านสาธารณูปการ 5) ด้านศึกษาสงเคราะห์ 6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ไปสู่การพัฒนาพุทธมลฑลเป็นศูนย์กลางด้านพระพุทธศาสนา 2. บูรณาการความร่วมมือวัดกับชุมชนเพื่อสร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา 3. พัฒนาขีดความสามารถศาสนบุคคล ให้มีศักยภาพในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติ 4. ควบคุม กำกับ ติดตาม และประเมินผลการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพและได้มาตรฐาน 5. เน้นการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ ใช้เทคโนโลยี และบริหารจัดการที่มีธรรมาภิบาล และ 6. จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมที่ดีเหมาะกับการประกอบศาสนกิจ ตระหนักและสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชม **มีเป้าประสงค์** ได้แก่ 1. พัฒนาและวางแผนพัฒนาวัดให้ครอบคลุมภารกิจสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน สู่การเป็นพัฒนาพุทธมณฑล ศูนย์กลางด้านพระพุทธศาสนา 2. ความร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการวัด 3.ยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน ให้ชุมชนเข้มแข็ง 4. ระบบ กลไกและกระบวนการบริหารจัดการวัดที่มีประสิทธิภาพ 5.เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการวัด ปลูกจิตสำนึกและสร้างความตระหนักให้ประชาชนในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในบริหารการจัดการ มี**กลยุทธ์หลัก** ได้แก่ 1. การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการแผนพัฒนาวัด 2. ความร่วมมือภาคีเครือข่ายให้เกิดผลสัมฤทธิ์ผล 3. การพัฒนาระบบธรรมาภิบาล และ 4. การพัฒนากระบวนการควบคุม กำกับ ติดตามและประเมินผลการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพและได้มาตรฐาน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อประเมินกลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ทั้ง 4 กลยุทธ์ ประกอบด้วย 1. การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

แผนพัฒนาวัด 2. ความร่วมมือภาคีเครือข่ายให้เกิดผลสัมฤทธิ์ผล 3. การพัฒนาระบบธรรมาภิบาล และ 4. การพัฒนากระบวนการควบคุม กำกับ ติดตามและประเมินผลการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพและได้มาตรฐาน ที่พัฒนาขึ้น พบว่า ผลการประเมินกลยุทธ์ส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกันในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.23) ผลการประเมินความสอดคล้อง มีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้

ภาพที่ 1 ผลการประเมินความสอดคล้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และนำไปใช้ประโยชน์ของวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์

กลยุทธ์การบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดนครสวรรค์ ดังนี้

ประเด็นกลยุทธ์ที่ 1 การเพิ่มประสิทธิภาพของการพัฒนาการบริหารจัดการแผนจัดการวัด ประกอบด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดกลยุทธ์นี้มีความสำคัญเพราะจากผลการศึกษาสภาพการบริหาร จัดการวัดด้านการวางแผนจัดการวัดของวัด จังหวัดนครสวรรค์มีการประชุมวางแผนกำหนดวัตถุประสงค์ของการบริหารจัดการวัดเพื่อทำความเข้าใจระหว่างผู้นำชุมชน กรรมการวัด ไวยาวัจกรศาสนบุคลภายในวัด ซึ่งเป็นไปใน ลักษณะของการวางแผนจัดการวัดที่เกิดจากกระบวนการภายในของวัดพระสังฆาธิการศาสนบุคลผู้นำชุมชนมีการจัดทำแผนพัฒนาบริหารจัดการวัด เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง จัดการแหล่งทุนงบประมาณ รับบริจาคเพื่อบริหารจัดการศาสนสมบัติให้มีประสิทธิภาพ สร้างภาคีเครือข่ายภาครัฐเอกชนความร่วมมือ ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ส่งเสริมนวัตกรรมเชิงพุทธ เป็นวัดพัฒนาต้นแบบ

ประเด็นกลยุทธ์ที่ 2 การเสริมสร้างความร่วมมือภาคีเครือข่ายให้เกิดผลสัมฤทธิ์ผล บูรณาการความร่วมมือวัดกับชุมชน เพื่อสร้าง ความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา และสร้างความร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการวัดให้ครอบคลุมภารกิจ ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านศาสนศึกษา 3) ด้านศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านเผยแผ่ 5) ด้านสาธารณูปการ และ6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ผ่านความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด

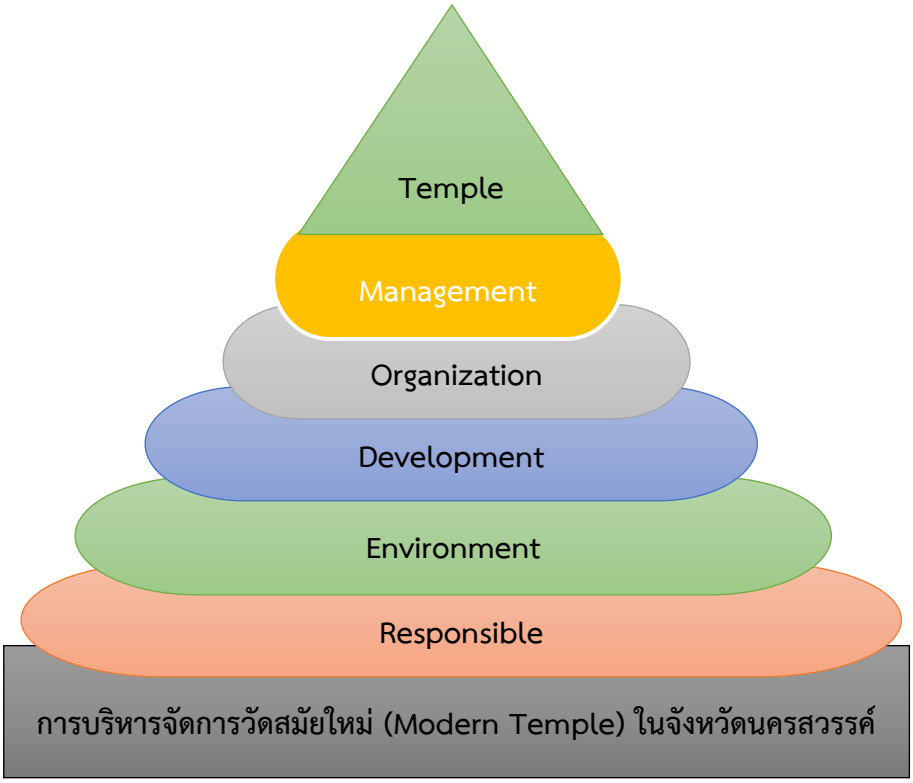
ประเด็นกลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาระบบธรรมาภิบาล เสริมสร้างองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนา ศาสน-บุคคล มีวิสัยทัศน์ ให้เป็นที่ยอมรับของสังคม จัดทำแผนพัฒนาวัดและศาสนบุคคลเพื่อการเผยแผ่กิจการในพระพุทธศาสน ให้สอดคล้องภารกิจสงฆ์ 6 ด้าน ปลูกศรัทธาในพระพุทธศาสนา ขับเคลื่อนเป็นวัดพัฒนาต้นแบบ โดยเน้นหลัก บวร ส่งเสริมพัฒนานวัตกรรมเชิงพุทธนะเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาบริหารจัดการวัด

ให้เป็น Smart Temple ครอบคลุมภารกิจ ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านศาสนศึกษา 3) ด้านศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านเผยแผ่ 5) ด้านสาธารณูปการ และ 6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ไปสู่พุทธมลฑลเป็นศูนย์กลางด้านพระพุทธศาสนายึดมั่นในหลักพระธรรมวินัยทั้งทางธรรมและทางโลกยกระดับกระบวนการตรวจสอบ กำกับประเมินผลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกร่วม ต่อการบริหารจัดการวัดและชุมชน

ประเด็นกลยุทธ์ที่ 4 การพัฒนากระบวนการควบคุม กำกับ ติดตาม และประเมินผลการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพและได้มาตรฐาน มีกระบวนการควบคุม กำกับ ติดตาม และประเมินผลการบริหารจัดการวัดอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ในการวางแผนดำเนินการ ตรวจสอบ ติดตามผล สรุป และประเมิน

องค์ความรู้ใหม่

สภาพสังคมและเทคโนโลยี รวมไปถึงศาสตร์แห่งการบริหารองค์กรย่อมมีอิทธิพลต่อกระบวนทัศน์เชิงความคิดของผู้นำวัดในสังคมไทยอย่างมาก หากไม่สามารถปรับตัวต่อกระบวนทัศน์ดังกล่าวก็จะทำให้เกิดปัญหาต่อการบริหารจัดการวัดขึ้นในวัดนั้นๆ อย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก ไม่ว่าจะเป็นระบบการวางแผนการพัฒนาวัด การจัดโครงสร้างทางอำนาจ คุณลักษณะของตัวผู้นำวัด หรือแม้กระทั่งการขาดการตระหนักถึงความสำคัญกับการจัดการวัด และดำเนินการอย่างจริงจัง และขาดกระบวนการกำกับติดตามที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของ การบริหารจัดการวัดอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ย่อมสร้างอุปสรรคอย่างใหญ่ต่อกระบวนการบริหารจัดการสมัยใหม่ อันทั้ง คุณลักษณะผู้มีส่วนได้ส่วนยังไม่สามารถยกระดับฐานความรู้เชิงการบริหาร ความคิดถึงเป้าหมายของการทำงานร่วมกัน ความเชื่อต่อบุคคลผู้ปฏิบัติหน้าและพฤติกรรมทางบทบาทที่ไม่ก่อให้เกิดความเสมอระหว่างกัน ทำให้เห็นภาพของอุปสรรคและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวัดในสังคมไทย ดังนั้น การบริหารจัดการวัดสมัยใหม่ (Modern Temple) จำเป็นต้องมีกลยุทธ์การพัฒนาด้วยการร่วมคิด ร่วมพัฒนาวัด การมอบหมายผู้มีความรู้ความสามารถผนวกกับศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาและเป็นที่ยอมรับต่อประชาชนในพื้นที่นั้นๆ ให้เข้ามาทำงานช่วยเหลือกิจการให้มากขึ้นโดยตัวของเจ้าอาวาสวัดต่างๆ ไวยาวัจกร คณะกรรมการวัด และผู้นำชุมชนต้องคอยเกื้อกูลการทำงานให้เกิดเป็นเอกภาพและมีความรับผิดชอบร่วมกัน ผู้วิจัยได้ค้นพบมุมมองใหม่ หรือองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นหลักการสำคัญที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนการใช้กลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดนครสวรรค์ให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิผลสูงสุด ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2 หลักการบริหารจัดการวัดสมัยใหม่ (Modern Temple) ในจังหวัดนครสวรรค์

หลักการแนวคิดองค์ความรู้ใหม่ของการบริหารจัดการวัดสมัยใหม่ (Modern Temple) ในจังหวัดนครสวรรค์ แนวคิดหลักนี้จะสามารถประสบความสำเร็จได้ก็ด้วยต้องปฏิบัติตามแนวทางดังต่อไปนี้

1. Management: การบริหารจัดการวัด ได้แก่ การปรับรูปแบบการบริหารให้ทันสมัยโดยเฉพาะเจ้าอาวาสและเจ้าคณะผู้ปกครองอาจต้องปรับวิธีการบริหารวัดแบบปกครองให้เป็นการบริหารวัดด้วยศาสตร์และศิลป์มากขึ้นที่เน้นไปที่การทำงานเป็นทีมและส่วนร่วมของคณะกรรมการวัด ไวยาวัจกร ผู้นำชุมชน และประชาชนควรได้รับโอกาสในการแสดงเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาวัดให้เกิดระบบความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนและชุมชนหรือที่เรียกว่า **“บวรวัฒน์”**

2. Organization: โครงสร้างองค์กร ได้แก่ ปัจจุบันวัดมีโครงสร้างการใช้อำนาจที่ขึ้นอยู่กับพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ภายใต้การกำกับดูแลของมหาเถรสมาคมและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทำให้มีความเป็นเอกลักษณะแบบเดียวกันมักจะถูกควบคุมไปด้วยแนวคิดเก่าๆ จึงยากต่อการพัฒนาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับพระธรรมวินัย ดังนั้น จึงต้องปรับระบบโครงสร้างการบริหารวัดที่ใช้พระธรรมวินัยนำ และตามด้วยกฎหมายบ้านเมืองมากกว่า จะทำให้ชาวพุทธไม่ละทิ้งเป้าหมายในทางพระพุทธศาสนา หากเอากฎหมายนำก็จะทำให้วัดยึดกฎหมายมากกว่า **“พระธรรมวินัย”** ทำให้เป้าหมายของวัดคลาดเคลื่อนได้ง่าย

3. Development: การพัฒนาแบบองคาพยพ ได้แก่ ความตื่นตัวและกระตุ้นเตือนให้กับพระสงฆ์ ไวยาวัชกร ผู้นำชุมชน และประชาชนว่าต้องได้รับการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ ไปพร้อมๆ กัน จะสามารถปรับจูนความคิดในเป็นไปในลักษณะทิศทางเดียวกันได้ที่เน้นความถูกต้องและเหมาะสมของการพัฒนาตน การพัฒนาคน และการพัฒนางาน ที่เรียกว่า “ความเสมอกัน” ซึ่งจะพัฒนาประเด็นอะไรได้บ้างที่สามารถดูแล รักษาและพัฒนาวัดให้ทันสมัยให้ เช่น บทบาทเจ้าอาวาสนอกจากนี้สามารถเผยแผ่ธรรมได้ ก็ยังจำเป็นต้องความรู้เรื่องการ

บริหารจึงต้องศึกษาเรื่องการบริหารและการเป็นผู้นำที่ดี เก่งและมีคุณธรรม พร้อมทั้งงานด้านการบริการประชาชน บทบาทไวยาวัชกร จำเป็นต้องมีความรู้เรื่องกฎหมายวัดและกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องต้องเลื่อนขั้นตนเองไปสู่ความนิติกรวัด บทบาทผู้นำชุมชนจำเป็นต้องมีความรอบในการเป็นเจ้าหน้าที่ดูแล ปกป้องวัดและประชาชนให้เกิดความสงบและปลอดภัย และบทบาทของประชาชนจะได้รับประโยชน์ในทางการประพฤติกรรมตามธรรมและให้ความร่วมมือกับทีมการบริหารจัดการวัด จึงเรียกว่า **“ขบวนการพัฒนาวัด”**

4. Environment: ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงของโลก ได้แก่ ความก้าวทันสังคมและการเปลี่ยนแปลงของโลกทำให้วัดต้องปรับตัวไปสู่กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ตามรูปแบบทางเป้าหมายให้มากขึ้น อาจจะเป็นการปรับเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารจัดวัดให้ทันสมัย การแต่งตั้งประชาชนที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะเข้ามาทำงานในบางเรื่อง การพัฒนาระบบการสื่อสารธรรมแบบสมัยใหม่ การพัฒนาระบบการบริการบุญและกุศลแบบออนไลน์ การสร้างธรรมนูญของวัดเพื่อเพิ่มสิทธิวัดกับชุมชน การจัดระบบการศึกษานักธรรมควบคู่กับการศึกษาสมัยใหม่ เป็นต้น จึงจะเรียกว่า **“มองตน มองโลกอย่างเข้าใจ”**

5. Responsible: ความรับผิดชอบ ได้แก่ ความรับผิดกับความรับชอบที่มีผลสืบเนื่องมาจากการบริหารจัดการวัดร่วมกัน ไม่ละเลยการทำงานให้กับวัดและประชาชนโดยเฉพาะการยึดเป้าหมายทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักใหญ่ การมีจิตสำนึกและตระหนักในการเป็นผู้รับและผู้ให้เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและสังคม และการทุ่มเทการทำงานช่วยเหลือประชาชนที่ยังมีความทุกข์ทางจิตวิญญาณได้ และการเป็นที่พึ่งให้กับประชาชนในยามที่สังคมเกิดความสับสนทางวิชาความรู้ และไม่นำพาประชาชนไปสู่กิจกรรมที่ส่งผลต่อความงมงายอันผิดหลักการทางพระพุทธศาสนาจึงจะเรียกว่า **“รู้จักผิดชอบชั่วดี”**

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดนครสวรรค์มีประเด็นที่น่านำมาอภิปรายผลวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพปัญหาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดนครสวรรค์ ทั้ง 6 ด้านในภาพมีค่าเฉลี่ยในระดับมากทั้งนี้เพราะปัญหาการบริหารจัดด้วยวัดยังไม่ปรับวิธีการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูประภัศร์วชิรกิจ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งตามแนวพุทธในจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ไม่มีการตั้งคณะทำงาน ชุมชนไม่สามารถศึกษาปัญหา ไม่สามารถวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ไม่ได้กำหนดผู้รับผิดชอบงานในแต่ละด้าน ส่วนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งในจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า เจ้าอาวาสมี ทักษะ ประสบการณ์ และวุฒิการศึกษาที่น่าเชื่อถือศรัทธา มีการสร้างวิสัยทัศน์ ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรบุคลากรภายในวัดให้ได้รับการศึกษาที่ดี (Phrakru Praphatvachirakit, 2013) สอดคล้องกับพระครูพิศาลเขตคณารักษ์ และคณะได้ศึกศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวสมัย พบว่า วัดที่ประสบความสำเร็จต้องมีการ บริหารตน บริหารคน และบริหารงานโดยมีหลักคุณธรรม วัดยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการด้วยการทำงานเป็นทีม มีแรงจูงใจและมีภาวะผู้นำเป็นตัวสนับสนุน (Phrakru Pisanketkanarak et al, 2016) และสอดคล้องสาธิต พนารี ได้ศึกษาทำวิจัย เรื่อง กระบวนทัศน์ใหม่การบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์ พบว่าโครงสร้างของวัด มีการบริหารจัดการวัดไว้อย่างเป็นระบบ มีการบังคับบัญชาที่ชัดเจน มีระบบการดูแลรักษาความปลอดภัยอย่างมั่นคงถาวร และมีการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในวัดอย่างคุ้มค่า และช่วยส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง (Panaree, 2013)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์การเพิ่มประสิทธิภาพของการพัฒนาการบริหารจัดการแผนจัดการวัด ทั้งนี้เพราะสามารถพัฒนากลยุทธ์การเสริมสร้างความร่วมมือภาคีเครือข่ายให้เกิดผลสัมฤทธิ์ผล บูรณาการความร่วมมือวัดกับชุมชน เพื่อสร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา กลยุทธ์การพัฒนาระบบธรรมาภิบาล เสริมสร้างองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนา และกลยุทธ์การพัฒนากระบวนการควบคุม กำกับ ติดตาม และประเมินผลการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพและได้มาตรฐาน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูพิศาลเขตคณารักษ์ และคณะวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวสมัย พบว่า กระบวนทัศน์ใหม่การบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์ประกอบด้วย ประเด็นคือ 1) วัดต้องเป็นสถานที่ทำหน้าที่ฝึกอบรมพระสงฆ์รวมทั้งเยาวชนในชุมชนให้ทำหน้าที่สืบสานพระพุทธศาสนาและสร้างความดีงามให้กับชุมชน 2)พระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ต้องเป็นผู้นำชุมชนที่เข้าถึงประชาชนและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ 3) วัดต้องเป็นแบบอย่างด้านการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่สามารถสร้างความสุข สงบ สามัคคีให้กับชุมชนได้อย่างแท้จริง และให้มีความสอดคล้องกับกรอบการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาตามภารกิจไปสู่พุทธมณฑล (Phrakru Pisanketkanarak et al, 2016) และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวิสุทธานันทคุณ วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา พบว่า การบริหารจัดการให้องค์กรคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผล ต้องมีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถ ความเสียสละ และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ให้ความสำคัญกับจริยาวัตร เป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และสังคมโดยรวม (Phrakru Wisutthanantakhun, 2014) และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอำนวย หมอกเมฆ วิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารวัดในพระพุทธศาสนาสำหรับเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ในเขตหนเหนือ ภาค 4 พบว่า เจ้าอาวาสมีความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส แต่ยังให้ความสำคัญกับหลักความประหยัด ความคุ้มค่า และการทำงานเป็นทีมน้อย จึงนำไปสู่การพัฒนากลยุทธ์ เรียกว่า“ปัญจบริหาร” ประกอบด้วย 1) กลยุทธ์การถือธรรมเป็นใหญ่ 2) กลยุทธ์การป้องกันความเสื่อมนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง 3) กลยุทธ์ปฏิบัติหน้าที่ศีลธรรม 4) กลยุทธ์การทำงานที่ดีให้สำเร็จความประสงค์ และ5) กลยุทธ์การสงเคราะห์สิ่งอันเป็นความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล (Mokmok, 2013)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การประเมินกลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดนครสวรรค์ที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล จำนวน 24 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญ ที่เข้าร่วมการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบ กลยุทธ์ และผู้เชี่ยวชาญอีกส่วนหนึ่ง โดยการใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งมีความสอดคล้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และนำไปใช้ประโยชน์ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะ กลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ในจังหวัดนครสวรรค์ สามารถนำไปสู่การปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการวัดได้อย่างเป็นรูปธรรมสอดคล้องกับผลการวิจัย ของอดิเรก ฟันเขียว ที่ได้ศึกษายุทธศาสตร์การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในพื้นที่ ชายแดนไทย-เมียนมาร์ พบว่า ด้านความสอดคล้องของวิสัยทัศน์ ค่านิยมร่วม พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นยุทธศาสตร์ ตัวชี้วัด และมาตรการมีความสอดคล้องในระดับมาก ความเหมาะสมในระดับ มากที่สุด ความเป็นไปได้ในระดับมาก และความเป็นประโยชน์ในระดับมาก (Fankheiyw, 2014) และสอดคล้องกับแนวคิดของสมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ที่ได้สรุปหลักเกณฑ์ในการประเมินกลยุทธ์ไว้ 3 ประการ คือ ประการแรก หลักเกณฑ์ความเหมาะสม ของกลยุทธ์คู่กับเรื่องของ SWOT Analysis ประการที่สอง หลักเกณฑ์ความเป็นไปได้ ของกลยุทธ์ที่มีโอกาสจะประสบความสำเร็จบนพื้นฐาน ของทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์กรและพื้นฐานของสภาพแวดล้อม และประการที่สามหลักเกณฑ์การ ยอมรับได้ และนำไปใช้ประโยชน์ของกลยุทธ์ที่

ใช้จะมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ จึงสรุปได้ว่า กลยุทธ์ ที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ (Phakaphatwiwat, 2010)

สรุป

การวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดนครสวรรค์” ยังสภาพปัญหาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดนครสวรรค์ เช่น ขาดการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ขาดการวางแผนด้านภาระหน้าที่ยังไม่สอดคล้องกับความชำนาญเฉพาะด้าน วัดยังขาดวิสัยทัศน์ทางด้านสังคมที่เปลี่ยนผ่าน ขาดกระบวนการกำกับติดตามต่อพันธกิจของคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน นอกจากนี้ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการนำ และด้านการควบคุมยังไม่ปรับวิธีการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาส่วนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งในจัดหวัดนครสวรรค์ พบว่า เจ้าอาวาสมีทักษะ ประสบการณ์ และวุฒิการศึกษา ที่น่าเชื่อถือศรัทธา มีการสร้างวิสัยทัศน์ ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณร บุคลากรภายในวัดให้ได้รับการศึกษาที่ดี แต่ยังขาดวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัย ขาดการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ 2. การพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการวัดในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ในจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า มีกลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการวัดได้มี 1 วิสัยทัศน์ 6 พันธกิจ 5 เป้าประสงค์ 4 กลยุทธ์ 43 ตัวชี้วัด และ 82 มาตรการ โดยเฉพาะกลยุทธ์หลัก ทั้ง 4 ประการ ได้แก่ 1. การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการแผนพัฒนาวัด 2. ความร่วมมือภาคีเครือข่ายให้เกิดผลสัมฤทธิ์ผล 3. การพัฒนาระบบธรรมาภิบาล และ4. การพัฒนากระบวนการควบคุม กำกับ ติดตามและประเมินผลการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพและได้มาตรฐาน ยังต้องการนำไปสู่ภาคการปฏิบัติในรูปของการบริหารจัดการของวัดให้มีประสิทธิภาพที่สามารถตอบสนองต่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้หากวัดในจังหวัดนครสวรรค์การบริหารจัดการวัดสมัยใหม่ (Modern Temple) ทั้ง 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) Management: การบริหารจัดการวัดด้วยการปรับรูปแบบการบริหารให้ทันสมัยอยู่เสมอที่เรียกว่า “บวรวัฒน์” 2) Organization: การปรับโครงสร้างองค์กรเพื่อการใช้อำนาจของวัดกับชุมชนให้มากขึ้นผ่านการยึด “พระธรรมวินัย” 3) Development: การพัฒนาวัดแบบองคาพยพ ด้วยการสร้างความตื่นตัวและกระตุ้นเตือนให้กับพระสงฆ์ ไวยาวัจกร ผู้นำชุมชน และประชาชนว่าต้องได้รับการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ ไปพร้อมๆ กัน ที่เรียกว่า “ขบวนการพัฒนาวัด” 4) Environment การสร้างปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างเข้าใจที่เรียกว่า“มองตน มองโลกอย่างเข้าใจ” และ 5) Responsible : ความรับผิดกับความรับชอบที่มีผลสืบเนื่องมาจากการบริหารจัดการวัดร่วมกันและรู้จัดแยกแยะเหตุผลมากขึ้นที่เรียกว่า “รู้จักผิดชอบชั่วดี” ที่สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ทางสังคมและประเทศได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ขอเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

1. คณะสงฆ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรดำเนินการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์กรก่อน เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันว่าองค์กรมีจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคสอดคล้องกับ สภาพปัญหาในพื้นที่ ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงมากควรวางแผนการปรับปรุงให้เหมาะสมและแผนยุทธศาสตร์ปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา

2. คณะสงฆ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรวิเคราะห์สถานการณ์หรือทบทวนกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ เพื่อปรับปรุงกลยุทธ์ให้เกิดความเหมาะสมกับชุมชนผ่านความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้อง

3. คณะสงฆ์และวัดควรกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของวัดโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็ง

4. คณะสงฆ์และวัด ควรพิจารณาเลือกมาตรการที่มีความสอดคล้องกับ บริบทชุมชน วิถีชีวิตวัฒนธรรม ประเพณี เพื่อขับเคลื่อนชุมชนให้เข้มแข็งต่อการบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนาโดยชุมชนเป็นต้นแบบ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยการนำกลยุทธ์ไปสู่การบริหารจัดการวัดที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชน
2. ควรทำการวิจัยการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการวัดที่เน้น บ้าน วัด โรงเรียน
3. ควรทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีการแบบมีส่วนร่วมการวางแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการวัด
4. ควรศึกษายุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา

References

Bartol, K. M., & Martin D. C. (1991). *Management.* New York: McGraw-Hill.

Boonchaiming, J. (2017). The Study of Strategies for Temple Development in Construction and Renovation in Phayao*. Dhammathas Academic Journal*, 16(1), 56.

Chatreewisit, R. et al. (2010). *Strategic Management: Strategic Management*. (2nd edition) Bangkok: Tangsap.

Fankheiyw, A. (2014). Strategies for Managing Higher Education in the Area Thai-Myanmar Border. *Journal of Education Naresuan University*, 7(2), 116.

Gilbert, A. D. (1999). *Human Resource Management.* Australia: Melbourne of University.

Nakhon Sawan Provincial Office of Buddhism. (2019). *Number of Temples in the Sangha Administrative Region 4*. Retrieved January, 30, 2019, from http://nsn.onab.go.th.com

Phakaphatwiwat, S. (2010). *Strategic Management: Scripture to Excellence in Administration Management*. Bangkok: Amarin.

Phra Amnuay Mokmok. (2013). *Buddhist Temple Administration Strategies for the Abbots in Common Temples, the Northern Region 4.* (Doctoral Dissertation). Department of Higher Education Administration. Graduate school Central University.

Phra Sripariyatmolee. (2004). *Contemporary Buddhism 1.* Bangkok: Mahachulalongkorn rajavidyalaya.

Phrakru Pisanketkanarak, Samakkee, P. & Jongchitsirijirakal, W. (2016). Model Development for Upgrading the Quality of Temple Management in Modern Times. *Journal of Mahachulalongkornrajavidyalaya University Social Sciences Periscope*, 5(3), 81.

Phrakru Praphatvachirakit. (2013). *Strong Community Development Strategies According to the Buddhist Principle in Kamphaeng Phet Province.* (Doctoral Dissertation). Administration and Development. Graduate School Kamphaeng Phet Rajabhat University.

Phrakru Wisutthanantakhun. (2014). *Temple Management for the Stability of Buddhism.* (Doctoral Dissertation). Graduate School. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.